

Nationaløkonomiens Fremtid.*)

Af **W. Stanley Jevons**. Oversat af **K. F.**

Aaret 1876 er et Mærkeaar for en Begivenhed, der har haft en næsten revolutionerende Indflydelse paa det økonomiske Samfund: Offenliggjørelsen af «Wealth of Nations». Blandt de Fester, ved hvilke denne Begivenhed fejredes, fortjener særlig at mærkes Sammenkomsten i den engelske «Political Economy Club» (se Nationaløkon. Tidsskr. VII, 460). Det var naturligt, at denne Forening — stiftet 1821 af Ricardo, Malthus, James Mill, Tooke o. fl. udmærkede Mænd, Samlingsstedet for Englands første nationaløkonomiske Avtoriteter — fejrede denne Begivenhed, og de Taler, der fremkom ved denne Lejlighed, ere ret mærkelige og skikkede til at fremkalde forskjellige Betragtninger.

Mr. Lowe, der aabnede Debatten, udtalte sig temmelig mistrøstende om Nationaløkonomiens Fremtid, og syntes næsten at mene, at denne Videnskab alt har udrettet, hvad den kan udrette. Nu er det vel saa, at den har gennemført nogle af sine vigtigste Reforme, og at der ikke staar nogen tilbage, der kan sammenlignes med

*) Indledningsforedrag, holdt ved Begyndelsen af Semestret 1876—77 ved Londons Universitet i Fakultetet for Rets- og Statsvidenskab.

Nationaløkonomiens Fremtid.*)

Af **W. Stanley Jevons**. Oversat af **K. F.**

Aaret 1876 er et Mærkeaar for en Begivenhed, der har haft en næsten revolutionerende Indflydelse paa det økonomiske Samfund: Offenliggjørelsen af «Wealth of Nations». Blandt de Fester, ved hvilke denne Begivenhed fejredes, fortjener særlig at mærkes Sammenkomsten i den engelske «Political Economy Club» (se Nationaløkon. Tidsskr. VII, 460). Det var naturligt, at denne Forening — stiftet 1821 af Ricardo, Malthus, James Mill, Tooke o. fl. udmærkede Mænd, Samlingsstedet for Englands første nationaløkonomiske Avtoriteter — fejrede denne Begivenhed, og de Taler, der fremkom ved denne Lejlighed, ere ret mærkelige og skikkede til at fremkalde forskellige Betragtninger.

Mr. Lowe, der aabnede Debatten, udtalte sig temmelig mistrøstende om Nationaløkonomiens Fremtid, og syntes næsten at mene, at denne Videnskab alt har udrettet, hvad den kan udrette. Nu er det vel saa, at den har gennemført nogle af sine vigtigste Reforme, og at der ikke staar nogen tilbage, der kan sammenlignes med

*) Indledningsforedrag, holdt ved Begyndelsen af Semestret 1876—77 ved Londons Universitet i Fakultetet for Rets- og Statsvidenskab.

Indførelsen af Frihandelen. Men dette udelukker ikke Tilstedeværelsen af en overordenlig stor Mængde nyttigt Arbejde, som Økonomerne kunde udføre, hvis deres Videnskab var, hvad den burde være. Til en vis Grad har Mr. Lowe Ret i, at vor Videnskabs nuværende Stilling er lidet glædelig. Dette synes forøvrigt ogsaa at være den almindelige Mening. Nogle af Bladene ytrede i Anledning af Hundreedaarsfesten, at Nationaløkonomerne gjorde bedre i at fejre deres Videnskabs Gravøl end dens Jubilæum. Navnlig havde Pall Mall Gazette opfattet Mr. Lowes Hverv, som om det var at give en Udvikling af den økonomiske Videnskabs Forfald i Stedet for af dens Fuldstændiggjørelse. Muligvis har hos Mange Ønsket været Moder til Tanken. Statsøkonomerne ere altid blevne betragtede som hjærteløse Væsener, blottede for menneskelige Følelser — i Grunden ikke meget bedre end Vivi-sektionister. Det er muligt, at Almenheden vilde føle sig lettere om Hjærtet for en Stund, hvis det kunde bevises, at Nationaløkonomien var Humbug ligesom det meste af, hvad man kalder Spiritisme.

Det maa desuden indrømmes, at allerede i nogle Aar har visse Tegn varslet en Opløsning af den gamle økonomiske Skole. Respekten for Ricardos og Mills Navne er ikke længere enstemmig. J. St. Mill selv opgav i sine sidste Aar en af de Læresætninger, som han tidligere havde lagt mest Vægt paa. Den ene Økonom efter den anden — Thornton, Cairnes, Leslie, Macleod, Longe, Hearn, Musgrave — har erklæret sig imod en eller anden af de gamle Ricardo'ske Trosartikler.

Paa samme Tid have udenlandske Økonomer som de Laveleye, Courcelle-Seneuil, Walras og Andre fulgt en ganske anden Retning end den herskende engelske Skoles.

Misfornøjelsen med denne har strakt sig saa vidt, at Bagehot har følt sig opfordret til paany at undersøge Økonomiens Hovedsætninger fra Grunden af i en overordenlig skarpt tænkt Artikel i Fortnightly Review (Febr. 1876). Han bemærker her:

«Trods flere Triumfer er vor Videnskabs Stilling ikke ganske tilfredsstillende. Den indtager ikke sin rette Plads i den almindelige Bevidsthed. Ikke alene vækker den mindre Interesse end tidligere, men der er heller ikke ganske samme Tillid til den som før. Yngre Mænd lade enten være at studere den, eller de have i alt Fald ikke Følelsen af dens store Betydning for dem og deres vigtigste Interesser . . . De spørge halvt ufrivillig, om denne saakaldte «Videnskab» ogsaa kan gaa sammen med, hvad vi ellers erkjende for Videnskab, og om den taaler at lægges paa Prøvestenen, saaledes som enhver ægte Videnskab nutildags maa. Og de ere ingenlunde sikre paa Svaret.»

Det viser sig kort sagt, at hundrede Aar efter Udgivelsen af «The Wealth of Nations» er Videnskabens Tilstand næsten kaotisk. Der er vistnok større Meningsforskjel nu om, hvad Nationaløkonomien egentlig er, end der var for 30 eller 50 Aar siden.

Det er for det Første umuligt at overse den Kjendsgjerning, at der efterhaanden har rejst sig en hel Skole af Forfattere med meget radikale Synspunkter angaaende de Reformer, Videnskaben bør underkastes. De rejse Tvivl om Gyldigheden af den deduktive Methode, som Smith væsenlig gik ud fra. De mene, at Videnskaben baade maa have ny Methode og nyt Materiale, og at den maa antage Form af en historisk og arkæologisk Videnskab. Ved Hundredaarsfesten blev dette Synspunkt for-

fægtet med Kraft af en af de mest udmærkede blandt Evropas Økonomer, nemlig E. de Laveleye.

Hvad Adam Smith angaar, saa blev han ved Hundredaarsfesten af Mr. Lowe regnet blandt de deduktive Økonomer, medens en anden Taler, Professor Rogers, kaldte ham den økonomiske Videnskabs Bacon. Sagen er, at A. Smith forenede deduktiv Tænkning med empirisk Bevisførelse, saaledes som det nu fordres af den fuldstændige induktive Methode; i hans Værk indtager det historiske Element virkelig en meget betydelig Plads. Ligeledes se vi, at Malthus's Skrift om Befolkningsforholdene langtfra, som Mange sandsynligvis antage, at udgjøre en Samling dristige Slutninger og Hypoteser, hovedsagelig bestaar af en overordenlig omhyggelig Undersøgelse af historiske og statistiske Data angaaende Menneskeslægtens Antal og Tilstand i hele Verden. Det er et Mønster paa induktiv Bevisførelse, for saa vidt Kjendgjerningerne den Gang vare tilgængelige. Richard Jones's Afhandling om «Fordelingen af Formuen og Forpagtningsforholdene i forskjellige Lande» er langt mindre kjendt, men den bærer Spor af samme samvittighedsfulde Gransken i Menneskeslægtens Fortid og Nutid. Mr. Samuel Laing staar i sit bekjendte, interessante Skrift paa samme Standpunkt og har paa selve Stedet studeret Norges, Sverigs, Frankrigs, Preussens og Schweiz's Samfundsforhold omtrent paa samme Maade, som Arthur Young i forrige Aarhundrede studerede Frankrig og Storbritannien. Mr. Laing er derved kommen til det Resultat, at hvert Land har sin egen politiske Økonomi svarende til dets fysiske Beskaffenhed og dets Folkekarakter.

Om vi ville forbigaa Banfields, Burtons og Andres mindre Arbejder, kunne vi dog umulig overse Professor

Thorold Rogers fortræffelige, nylig udkomne Værk «Om Agerdyrkningens og Prisernes Historie i England fra 1259 til 1400». I denne Bog har Prof. Rogers visselig fulgt den induktive og historiske Methode med ubegrænset Flid og med overordenligt Held. Han har gjort os bedre bekendt med det fjortende og femtende Aarhundredes Økonomi, end vi ere med det nittende Aarhundredes. I Sir Henry Maines interessante Værker, navnlig «The early History of Institutions» er der mange historiske Undersøgelser, som komme den økonomiske Videnskab til Gode. Ogsaa Sir George Campbell udtalte paa Social-Kongressen i Glasgow: «Der var en Tid, da man synes at have ment, at Nationaløkonomien var en Videnskab, som fulgte faste, naturlige Love, og at sikre Følgeslutninger kunde vindes gennem deduktiv Tænkning. Men efter, at det har vist sig, at levende Mennesker ikke ufravigelig følge Lovene for Pengevinding i deres Renhed og Simpelhed, men at deres Handlinger blive paavirkede af moralske Aarsager, som ikke nøjagtig kunne bestemmes, bliver det mere og mere klart, at vi ikke med Sikkerhed kunne forlade os paa en deduktiv Slutningsrække, men maa prøve os frem gennem en nøjagtig Iagttagelse af Kjendsgjæringer og Induktion ud fra dem.»

Det er dog Professor Cliffe Leslie, der i England har stillet sig i Spidsen for den induktive og historiske Skole ved den grundige og godt skrevne Afhandling, hvori han erklærer sit Frafald fra den gamle orthodoxe Skole. I dette mærkelige Skrift, offentliggjort mellem Afhandlingerne fra Dublins Universitet under Titelen Hermathema, rejser han Spørgsmaal om Gyldigheden af den deduktive Methode, som Lowe betragtede som den største Fortjeneste ved «The Wealth of Nations». Han betragter de al-

mindelig anerkjendte Love for Økonomien som løse Omrids, byggede paa overfladiske og uvidenskabelige Abstraktioner. Han mener ikke, der er gjort noget Forsøg paa at udmaale de økonomiske Loves forholdsvise Styrke i de forskjellige Samfundsklasser eller paa at gjøre Plads for en Mængde forstyrrende Aarsager. «Hvis de virkelige Bevæggrunde», siger han, «vare blevne undersøgte, saa vilde man klart have set, at de afveg betydeligt fra hinanden i forskjellige Samfundslag og under forskjellige ydre Omstændigheder. Lyst til Udmærkelse eller til høje Samfundsstillinger kan f. Ex. baade modvirke Sansen for Rigdom og i høj Grad styrke den og virke som Opfordring til Flid og Sparsomhed. Den kan faa den ene Mand til at øde en Formue og den anden til at erhverve den. Fremmest i Undersøgelsen om de Aarsager, der ligge til Grund for Nationens Opsparen af Formue, staar det Spørgsmaal: hvilke ere de ydre Forhold, der betinge Viljeskraften og bestemme Valget af Beskjæftigelse hos Menneskeslægten i forskjellige Tidsaldre og forskjellige Lande? . . . Der er sagt nok til at bevise, at den abstrakte deduktive *a priori* Methode ikke er i Stand til at oplyse de Aarsager, der paavirke Formuens Beskaffenhed og Opsparingen af den . . . Sandheden er, at hvert Lands Økonomi med Alt, hvad der angaar begge Kjøns Beskjæftigelser, Opsparingen, Fordelingen og Forbruget af Formuen er bleven til under en lang Udvikling, som i sig indbefatter baade Forandring og Fasthængen ved det Gamle, og hvoraf det økonomiske Spørgsmaal blot er en enkelt Side. Og de Love, der ligge til Grund for Udviklingen, maa søges i Historien og i de almindelige Aarsager til Samfundsudviklingen.»

Disse Uddrag antyde tilstrækkelig den Tankerække,

der har ført Prof. Leslie til at betragte Ricardos Læresætninger som rene «Gjætninger» og Nationaløkonomiens deduktive Theori som gold om ikke falsk. Jeg er nu langt fra at antage den historiske Behandlingsmaade af vor Videnskab for falsk eller unyttig. Tværtimod tror jeg, den er uundværlig. Samfundets nuværende økonomiske Tilstand kan ikke paa nogen Maade forklares ud fra Theorien alene. Vi maa tage den lange Fortid med i Betragtning, som vi ere et Produkt af. Enten vi ville kalde det Sociologi eller noget Andet — en videnskabelig Behandling maa vi have af Udviklingsprinciperne i de forskjellige Faser af Samfundslivet. E. de Laveleye, Prof. Cliffe Leslie og L. de Lavergne kunne derfor med vor fulde Samstemning gjøre det Samme for Økonomien som Sir Henry Maine har gjort for Retsvidenskaben — nemlig fastslaa, at hver eneste Lov, Sædvane og social Kjendsgjerning er Produkt af Fortiden, baade af den historiske og af den, der ligger begravet i Glemsel.

Men det er forbavsende, hvor ofte endogsaa de mest fremragende Mænd gjøre sig skyldige i en vis logisk Fejlslutning, som ikke har noget bestemt Navn, men som man passende kunde kalde Ensidighedens Sofisteri. Der er i vore Dage saa overordenlig Mange, som søge at udbrede Kundskaben til Naturvidenskaberne og som kun tro at naa deres Hensigt ved at lade det gaa ud over de ethiske, klassiske og andre Studier. Det er meget almindeligt at høre Folk tale om den induktive Fremgangsmaade, som om den var stik modsat den deduktive Methode, medens Deduktionen sikkert er et nødvendigt Element i Induktionen.

Prof. Leslie har Ret i, at det er af væsenlig Betydning, at vi betragte Nutiden i Fortidens Belysning; men

han har Uret, naar han mener, at den historiske Retning i Nationaløkonomien vil fortrænge den abstrakte Theori, som hidtil har behersket denne Videnskab. Enhver Gruppe Kjendsgjæringer kan studeres med Henblik saa vel paa de Love, der uforandrede gennem Tiderne styre dens Udvikling, som paa de forskjellige Former, der fra Tid til anden frembringes under disse Loves Paa-virkning. Nationaløkonomiens Love ordne som bekjendt Forholdet mellem de menneskelige Fornødenheder og Naturens Frembringelser samt det Forbrug af menneskeligt Arbejde, hvormed de kunne blive tilfredsstillede. Disse Love ere saa simple med Hensyn til, hvad der ligger til Grund for dem, at de mere eller mindre fuldstændig ville kunne anvendes paa alle de menneskelige Væsener, som vi have nogen Kundskab om. Lovene for Ejendomsretten ere meget forskjellige i forskjellige Lande og Samfundsklasser. De synes at befinde sig paa et temmelig uudviklet Stadium hos Eskimoerne. Ifølge Dr. Rink har enhver Eskimo, som ingen Baad ejer, Ret til at laane en hos den, der har to, og det siges endvidere, at det ikke er Brug hos Eskimoerne at tilbagegive laante Gjenstande. Dette er selvfølgelig en hel anden Tingenes Tilstand end den, der raader hos os. Ikke desto mindre kunne vi i Forholdet med den laante Baad spore de simple Hovedsætninger, der ligge til Grund for hele Økonomien. Den mest oprindelige økonomiske Lov er Seniors og Banfields, nemlig den, at menneskelige Fornødenheder have en begrænset Udstrækning. En Baad er nyttig, om ikke uundværlig for en Eskimo; en Baad til er meget mindre nyttig for den, der allerede har en, men den er overordenlig nyttig i Hænderne paa en Nabo uden Baad. De første Værdibestemmelser ere tilstede her lige saa vel som i de

mest sammensatte Omsætninger af Korn eller Papirer. Jeg tror ikke, det vilde være umuligt hos de højere Dyreklasser at efterspore Virkningerne af Nationaløkonomiens Love. Hunde have f. Ex. en stærk, skjønt maaske noget borneret Forestilling om Ejendomsretten, som man snart skulde faa at se, om man vilde prøve paa at skille en Hund af med dens Gnaveben.

Vi uddrage da den Slutning, at de første Grundsætninger i Økonomien ere saa omfattende og let anvendelige, at de maa betragtes som indeholdende almindelige Sandheder med Hensyn til den menneskelige Natur. Den historiske Retning vil langtfra at omstøde Økonomiens Theori kun belyse og bekræfte Virkningen af dens Love i de mest afvigende Samfundstilstande. Det kan maaske lykkes E. de Laveleye og Prof. Leslie at skabe en ny Videnskab; men de ville derfor ikke støde den gamle fra Tronen, saaledes som de selv synes at tro.

Sagen er: det vil ikke længere være muligt at behandle Nationaløkonomien, som om den var en eneste udelt og udelelig Videnskab. Arbejdets Deling er lige saa fordelagtig og nødvendig paa Kundskabens Omraade som paa Industriens. Der maa, som Spencer vilde sige, finde en Differentiation Sted.

Der er først den gamle Deling af Økonomiens Love, eftersom de vedrøre Produktion, Ombytning, Fordeling og Forbrug. Under dette Synspunkt kan Økonomien betragtes som en Forening af to eller flere Videnskaber, da der i Virkeligheden kun hersker en svag Forbindelse mellem de Grundsætninger, hvoraf vi lade os lede med Hensyn til Produktion, og de, der ere bestemmende for Fordeling eller Forbrug.

For Læserne af J. St. Mills «Grundsætningerne i

den politiske Økonomi», kan det lyde besynderligt at høre Tale om Forbrug som en af Videnskabens Hovedafdelinger. Men skjønt det maa nævnes sidst som kommende sidst i Tid, er Forbruget øjensynligt den vigtigste Proces, som Tingene undergaa, eftersom de kun produceres for at konsumeres med Nytte. Det er derfor utilbørligt og selvmodsigende, at engelske Økonomer med faa Undtagelser ikke kjende den vigtigste Gren i deres egen Videnskab, især efter at den er bleven saa grundig behandlet af J. B. Say, Storck, Courcelle Seneuil og mange andre af Fastlandets Forfattere saa vel som af den udmærkede Økonom Professor Hearn fra Avstralien.

Fra et andet Synspunkt deler Nationaløkonomien sig ganske naturlig i abstrakt og konkret Videnskab. Theorien bestaar af almindelige Love, der ere af en saa simpel Beskaffenhed og saa dybt grundede i Menneskets Natur og i den ydre Verden, at de blive de selvsamme gjennem saa langt et Tidsrum, som der overhovedet kan tages i Betragtning. Men skjønt Lovene ere ens, kunne de være Gjenstand for en højst forskjellig Anvendelse i den virkelige Verden. Bevægelseslovene ere de samme, enten de blive anvendte paa faste eller flydende Stoffer eller paa Luftarter, men de Kjendsgjæringer, som have deres Rod i disse Love, ere desuagtet tilsyneladende saa forskjellige. Ligesom der findes en almindelig mekanisk Videnskab, saaledes maa vi ogsaa have en økonomisk Videnskab eller Theori. Men her træffe vi en Meningsforskjel. Der er dem, som mene, at eftersom Videnskaben har med Kvantiteter at gjøre, maa Økonomien nødvendigvis være en matematisk Videnskab, naar den overhovedet skal være Noget. Der er paa den anden Side dem, der som den afdøde Professor Cairnes bestride, og endogsaa Nogle,

der latterliggjøre Tanken om at indeslutte Sandheder, som forholde sig til menneskelig Virksomhed, i matematiske Formler. Men saa meget kan dog siges for vist, at hvis engelske Økonomer vedblive at forkaste den matematiske Betragtning af deres Videnskab, ville de komme til at staa langt tilbage for deres Samtidige paa Fastlandet. Vi gad vidst, hvor mange Studerende eller endog Professorer, der have gjort sig bekendt med den afdøde Professor Whewells Afhandlinger i «Cambridge Philosophical Transactions», hvor han udvikler sine Anskuelser med Hensyn til Matematikens Anvendelse i vor Videnskab? Eller hvilken engelsk Forlægger vilde, blot for et Øjeblik, tænke paa at aftrykke en Række matematiske Afhandlinger om Nationaløkonomien? Og dette gjøres dog i Italien af Professor Gerolamo Boccardo, den lærde og udmærkede Udgiver af «Nuova Enciclopedia Italiana». Professor Boccardo har ogsaa til disse Afhandlinger føjet en af ham selv om Anvendelsen af den kvantitative Methode paa sociale og økonomiske Videnskaber i Almindelighed. Denne Række Afhandlinger, der udgjør en Del af det bekjendte «Biblioteca Economista», vil blive fuldstændiggjort med en italiensk Oversættelse af et Værk af Professor Léon Walras, for Tiden Rektor ved Akademiet i Lausanne, som i de sidste Aar fra sin Side har søgt at fastslaa den Kjendsgjerning, at Lovene for Tilbud og Efterspørgsel og alle Værdiforhold kunne undersøges algebraisk og forklares aritmetisk. Af denne Slags Undersøgelser fremgaar den mærkelige Oplysning, at Ligevægten i Udviklingen af Vareombytningen i matematisk Henseende kan sammenlignes med Ligevægten paa en toarmet Vægtstang. I det sidste Tilfælde maa en Vægt, multipliceret med sin Vægtstangsarm, nøjagtig være lig den anden Vægt, mul-

tipliceret med sin Vægtstangsarm, og med Hensyn til Ombytningen maa den givne Vare, multipliceret med sin Nyttegrad, være lig Mængden af den modtagne Vare, multipliceret med sin Nyttegrad. Det synes altsaa, at Økonomiens Theori maa være Nyttens og Selvinteressens Mekanik.

Og nu, da den matematiske Side af Økonomien omsider har vakt Opmærksomhed, viser det sig, at en hel Række Forfattere i Tyskland, Frankrig, Italien og England tidligere have gjort Tilløb til en matematisk Theori. Deres Værker ere blevne ubemærkede eller i ethvert Fald glemte hovedsagelig paa Grund af Fordommen mod den Retning, deres Undersøgelser tog. Det vilde være ønskeligt, om en eller anden kompetent Matematiker og Økonom vilde gennemse disse Værker og give et kortfattet Uddrag af deres Indhold i Lighed med Mr. Todhunters værdifulde Værk om den matematiske Videnskab.

Saa meget om Økonomiens Theori, der vil vedblive at udgjøre et Hele, skjønt den vil blive anvendt paa forskellige Maader og skilt i forskellige Dele: Læren om Nyttens, om Ombytningen, om Arbejdet, om Renten o. s. v. tildels svarende til den gamle Deling af Videnskaben i Lovene for Forbrug, Ombytning, Fordeling, Produktion o. s. v. Den praktiske Side af Videnskaben kan derimod neppe siges at udgjøre én Videnskab, men bestaar allerede af mange vidtstrakte Grene. Møntvæsen, Bankvæsen, Forholdet mellem Kapital og Arbejde, mellem Ejer og Forpagter, Fattigvæsen, Skatter, Finansvæsen, alt dette danner Hovedbestanddelen af den anvendte Nationaløkonomi, det ene med det andet gaar ud fra de samme Love, men de ere virkeliggjorte under højst forskellige

Omstændigheder. Den almindelige Slutning, vi komme til, er da den, at Nationaløkonomien for Fremtiden maa betragtes som en Samling af flere Videnskaber. For hundrede Aar siden var det meget fornuftigt af Adam Smith ikke at danne Underafdelinger, men at fremsætte sin matematiske Theori (thi disse Linjers Forfatter mener, at hans Fremgangsmaade var af virkelig mathematisk Natur) i nær Forbindelse med den praktiske Anvendelse og den historiske Belysning. Han frembragte et Værk, der var saa afvejlende i Interesse, saa ædelt i Stil og saa fuldt af Lærdom, at det tiltrak mange Læsere og overbeviste dem, som det tiltrak. Men Økonomerne have ikke større Forpligtelser til at efterligne de tilfældige Egenskaber ved hans Værk, end Metafysikerne have til at anvende samme Form, som Plato anvendte til sine Dialoger eller Digterne til at skrive i Shakspeares Stil. Hvor mange hundrede eller tusinde nye Fag ere ikke opstaaede med Industriens Fremgang efter Smiths Tid! Hvor mange Videnskaber ere ikke skabte og delte atter og atter, alt som Oplysningen er skreden fremad! Elektriciteten har knap været kjendt længere end fra 1776, og nu har den dog sin abstrakte matematiske Theori, sin praktiske Methode, sine utallige forskjellige Afdelinger, der behandle Gnidningselektriciteten, Berørings-elektriciteten, Elektro-galvanismen, Magnetismen, Jordens Magnetisme, Luftens Elektricitet o. s. v. I det samme Tidsrum er Kemien om ikke bleven til, dog voxet frem og bestaar nu af saadan en Masse Kjendsgjæringer og Love, at der maa ansættes Professorer til at undervise i dens forskjellige Afdelinger. Og dog forlanges det af Nationaløkonomen, at han skal docere alle Grene i sin lige saa udstrakte og stærkt tiltagende Videnskab, og han

kan prise sin Lykke, om han slipper for at tage de ethiske, metafysiske og moralske Videnskaber med i Betragtning!

Der forestaar utvivlsomt Nydannelser i den økonomiske Videnskab. Enten den kan kaldes Videnskab eller ikke, enten én Videnskab eller mange Videnskaber, saa er der ganske vist umaadelig meget at gjøre for Økonomien eller for Kundskabsgrene, der ligge den meget nær. Hvis det er Trangen, der fremkalder Opfindsomheden, som Folk gjerne sige, saa var der Grund til saa snart som muligt at opfinde en hel Del ny Videnskaber. Hele vort Samfundsliv er opfyldt med Spørgsmaal, der maa afgjøres enten paa den ene eller den anden Maade, og som i vid Udstrækning maa besvares i Samklang med økonomiske Grundsætninger. Enten vi se paa Almuens Boliger eller paa Fattighusene eller Hospitalerne, enten vi betragte Lykkespillet i Handelsomsætningerne, den Forlegenhed, der ofte hersker i Bankerne, hvor man undertiden er begjærlig efter at faa fat paa Pengene, til andre Tider efter at komme af med dem, de endeløse Uoverensstemmelser mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, den forkerte Anvendelse af Landets Jordegodser, den skammelige Ødslen med Legater, kunne vi ikke Andet end tro, at der er mer end nok for Økonomerne at gjøre.

Et Stridens Æble kastedes ind i Forhandlingerne ved Hundredaarsfesten af Newmarch, der udtalte den Mening, at Nationaløkonomiens Dyrkelse vilde bevirke en stedse større Indskrænkning af Regeringens Virksomhed. Nu har Newmarch ganske vist Ret i, at *laissez-faire*-Systemet ved at medføre mange skadelige Loves Afskaffelse har virket højst velgjørende; men deraf, at skadelige Love afskaffes, følger ikke, at ny Love ikke bør gennemføres.

Det ubetingede *laissez-faire*-System blev da ogsaa bekæmpet af flere Talere, og de mange omfattende Lovforslag, som enhver Regering i England og andre Lande i de senere Aar har indbragt, skjønt i Reglen uden at kunne sætte dem igjennem, ere Bevis nok paa, at Trangen til nye Love er tilstede. Men Lowe og Newmarch have Ret i, at vi ikke skulle foretage nogen Indblanding ad Lovgivningens Vej uden den nøjeste Overvejelse af, hvad vi gjøre, lige saa vel fra det theoretiske som fra det praktiske Synspunkt. Hvis noget Saadant var muligt, kunde vi trænge til en politisk og statistisk Videnskab, som omhyggelig skulde undersøge Grænserne for *laissez-faire*-Læren og vise, hvor vi trænge til mere Frihed og hvor til mindre. Det ser ud som Mangel paa Konsekvens, naar vi præke Industriens og Handelens Frihed og paa samme Tid indføre alle Slags indsnævrende smaa Bestemmelser. Men der er ingen virkelig Inkonsekvens, saasnart vi kunne paavise de særlige Grunde, der i enkelte Tilfælde faa Overhaand over de almindelige Principer. Det turde saaledes være sikkert, at Folkets store Masse ikke vil komme til at bo i ordenlige Huse, naar de blive overladte til Selvinteressens Drivfjeder. Den eneste Maade at skaffe dem sunde Boliger paa er at rive de daarligste Huse ned og gjennem Lovgivningsbestemmelser at føre omhyggelig Tilsyn med Opførelsen af alle ny.

Fællesskab i Ejendom kan i visse Tilfælde være meget uheldig, som ved de gamle Fællesgræsninger og fælles Østersbanker; dette er imidlertid Fællesskab i Produktion. Fællesskab i Forbrug derimod er ofte overordenlig besparende. Den samme Bog kan i et offentlig Bibliothek benyttes af hundrede eller femhundrede Læsere lige saa

godt som af en. Taarnure og Lommeure kunne tjene til Exempel paa denne Sandhed. Efter en Sandsynlighedsberegning viser det sig, at et Lommeur omtrent koster sin Ejer en femtende Del af en Penny for hver Gang, han ser efter, hvad Klokken er, men et stort offentligt Taarnur tager ikke nogen Skade, om end nok saa mange Mennesker ser paa det. I al Almindelighed kan det siges, at Omkostningerne ved et offentligt Ur ikke er mere end en hundrede og halvtredsindstyvende Del af en Penny for hvert Blik paa det, altsaa ti Gange mindre end det andet. Det samme Princip kan imidlertid anvendes i mangfoldige andre Tilfælde, mest slaaende er det, hvor det gjælder Vejret. Et velindrettet meteorologisk Institut vil derfor udgjøre en nødvendig Bestanddel af enhver Regering og vil for ringe Bekostning skaffe store Fordele. Der er heller ingen Grund til, at vore Gader og Veje som en almindelig Regel skulle bygges saaledes, at man blot søger at komme bort fra dem jo før des hellere. For en ubetydelig Udgift kunde de mangan Gang forvandles til behagelige Spadseregange, beplantede med Træer og forsynede med Siddepladser paa offentlig Bekostning. Forestillingen om Lyksalighed synes her i Landet at dreje sig om det at kunne købe et Stykke Jord og bygge en høj Mur rundt om det. Hvis en Mand f. Ex. kan sikre sig en smuk Udsigt fra sine Vinduer, bryder han sig ikke om, hvor mange tusinde andre Mennesker han afskærer fra daglig at nyde Udsigten. Den private Ejendomsret og private Virksomhed er sat saa meget paa Spidsen, at der intetsomhelst Hensyn bliver taget til Almeninteressen.

Men der vilde fordres den mest indtrængende Undersøgelse for at vise, hvad Regeringen kan gjøre, og hvad

den maa overlade til Enkeltmand at besørge. Det kan ganske vist ikke nægtes, at Noget kan gaa til Spilde under Regeringens Hænder; men dette Tab bliver mer end opvejet i mange Tilfælde ved Fordelen af offentlig Ejendom.

Dette til Antydning af, at vi endnu have Muligheder liggende for os. Man maa ikke vente, at man med nogle faa hastige Ord igjen kan kalde en gammel Grundsætning fra forrige Aarhundrede til Live og fordømme nogle af Tidens største Fremskridt, fordi de ikke passe sammen med den. Istedetfor én Theori, *laissez-faire, laissez-passer*, maa vi have i det Mindste én ny Videnskab, én ny Gren af den gamle politiske Økonomi. Havde vi tilstrækkelig Tid, kunde vi gaa videre og paavise, at dette ingenlunde er den eneste ny Afdeling, Videnskaben trænger til. Vi trænge f. Ex. til en Undersøgelse af Pengemarkedet og af Fluktuationerne i Handelsverdenen, som kunde paavise, hvoraf det kommer, at Verden i faa Aar er lutter Driftighed og saa igjen lutter Stilstand, hvorfor der kort sagt er saa megen Ebbe og Flod i menneskelige Forhold. Men vi nøje os med at udpege Trangen til og den sandsynlige Fremkomst af en ny Gren, som i Mills og andre Økonomers Værker kun er kortelig antydet.

Det er ikke rimeligt, at Nationaløkonomiens Fremtid vil blive saa ufrugtbar, som Mange ville have os til at tro. Vi haabe, at naar vore Efterkommere fejre den anden Hundredaarsfest til Ære for «Wealth of Nations», det da vil have vist sig, at den Falden fra hinanden i løse Brudstykker, som Økonomien for Tiden lider under, er Indledningen til en ny og gavnlig Udvikling.